

BOLA RIVOJLANISHIDA MUSIQIY RITMIK HARAKATLARNING AHAMIYATI.

Mamatxonova Moximir Xurshitovna

Andijon pedagogika texnikumi musiqa fani
oliy toifali o'qituvchisi.

Annotatsiya: Mazkur maqolada musiqiy ritmik harakatlarning bola rivojlanishidagi ilmiy-nazariy asoslari, pedagogik ahamiyati va amaliy natijalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: musiqiy ritmik harakatlar, maktabgacha ta'lim muassasalari, bolaning emotsional holati, bola, markaziy asab tizimi.

Abstract: This article analyzes the scientific and theoretical foundations, pedagogical significance and practical results of musical rhythmic movements in the development of a child.

Keywords: musical rhythmic movements, preschool educational institutions, emotional state of the child, child, central nervous system.

KIRISH

Bolalar rivojlanish jarayoni murakkab, ko'p qirrali bo'lib, unda jismoniy, ruhiy, ijtimoiy va intellektual omillar o'zaro uyg'unlashgan holda shakllanadi. Musiqa va ritmik harakatlar esa ushbu rivojlanish jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Pedagogik-psixologik tadqiqotlar musiqiy ritmik faoliyat bolaning emotsional holatini muvozanatlashtirish, motorik ko'nikmalarini rivojlantirish, nutq jarayonini faollashtirish va ijodiy tafakkurni kuchaytirishda kuchli stimul bo'lishini ko'rsatadi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqiy ritmika mashg'ulotlarining tizimli joriy etilishi bolalarning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi

Musiqiy ritmik harakatlarning nazariy asoslari

Ritm tushunchasining psixologik talqini.

Ritm – takrorlanish va ketma-ketlikka asoslangan dinamik holat bo'lib, inson organizmi tomonidan tabiiy qabul qilinadi. Psixologiyada ritm insonning emotsional

barqarorligi, diqqatning jamlanishi, motorik koordinatsiyaning shakllanishi bilan bevosita bog‘liq deb qaraladi. Bolalar ritmni sezish, tan olish va unga moslashish orqali atrofdagi hodisalarni boshqarishni o‘rganadi.

Musiqa ruhiyatiga ta’siri.

Pedagogik adabiyotlarda musiqa bolaning ichki dunyosiga eng ta’sirchan vosita sifatida talqin qilinadi. Musiqa ohanglari bolaning kayfiyatiga bevosita ta’sir etadi, emotsional kechinmalarni uyg‘otadi, tasavvur dunyosini boyitadi. Ayniqsa, ritmik musiqa kichik yoshdagi bolalarda harakatni faollashtirib, ularni faol ishtirok etishga chorlaydi.

Ritmik harakatlarning fiziologik asoslari.

Ritmik harakatlar bolaning markaziy asab tizimi faoliyatini rag‘batlantiradi, qon aylanishini yaxshilaydi, mushaklar faoliyatini mustahkamlaydi. Musiqaga moslashtirilgan harakatlar neyromotor tizimda muvozanatning shakllanishini tezlashtiradi. Ritmika mashg‘ulotlari orqali bola o‘z tanasini boshqarishni o‘rganadi, muvozanat, koordinatsiya va plastikani rivojlantiradi.

Bolalarda musiqiy ritmik ko‘nikmalarning shakllanish jarayoni

Maktabgacha yosh davrining rivojlanish xususiyatlari.

Maktabgacha yosh – bola psixomotor, emotsional va nutqiy rivojlanishda eng faol va sezgir davr hisoblanadi. Ushbu davrda eshitish, idrok qilish, harakat va tasavvur jarayonlari tez rivojlanadi. Shuning uchun musiqiy ritmik mashg‘ulotlar bolalarning tabiiy ehtiyojlariga mos keladi.

Ritmni his etish va takrorlash ko‘nikmasining bosqichlari.

Bolalarda ritmni qabul qilish quyidagi bosqichlarda shakllanadi:

Eshitish orqali idrok qilish – bola ohang, temp va ritmdagi o‘zgarishlarni sezadi.

Oddiy ritmik harakatlarni takrorlash – qo‘l chapaklari, oyoq qoqish, yengil sakrashlar.

Musiqaga mos harakatlarni mustaqil bajarish – tempga mos yurish, to‘xtash, egiluvchan harakatlar.

Ijodiy harakatlar – musiqaning xarakteriga ko‘ra raqs unsurlarini mustaqil yaratish.

Bu bosqichlarning har biri bolaning yoshiga, individual rivojlanish darajasiga va tarbiyaviy muhitga bog‘liq.

Ritmik harakatlar orqali sensor rivojlanish

Ritmik mashg‘ulotlar sensor qobiliyatlarni quyidagicha rivojlantiradi:

- eshitish differensiasiyasini kuchaytiradi;
- musiqadagi temp, dinamika va ohang o‘zgarishlarini aniqlashni o‘rgatadi;
- harakat va musiqani uyg‘unlashtirish orqali kinestetik sezgi shakllanadi;
- fazoviy orientatsiyani kengaytiradi.

Musiqiy ritmik harakatlarning bola shaxsiyati rivojlanishidagi o‘rni

Jismoniy rivojlanishga ta’siri.

Ritmika mashg‘ulotlari jismoniy rivojlanishning quyidagi jihatlarini mustahkamlaydi:

- mushaklarning to‘g‘ri shakllanishi;
- panja va qo‘l motorikasining rivoji;
- umumiy motorika, muvozanat va koordinatsiya;
- nafas olish va yurak-tomir tizimi faoliyatining faollashuvi.
- Shu bois musiqiy ritmika ko‘pincha sog‘lomlashtiruvchi pedagogik faoliyat sifatida qo‘llanadi.

Nutq rivojlanishiga ta’siri

Ritmik harakatlar nutq apparatini faollashtiradi. Temp, ritm va intonatsiya nutq ohangdorligining asosiy omillari bo‘lib, ritmika mashg‘ulotlari orqali bola quyidagilarga erishadi:

- artikulyatsion apparat faoliyati yaxshilanadi;
- she’r, qo‘shiq matnlarini aniq aytish ko‘nikmasi shakllanadi;
- nafasni to‘g‘ri boshqarish o‘rganiladi;
- fonematik eshitish rivojlanadi.
- Emotsional-intellektual rivojlanish

Musika va ritm o'z tabiatiga ko'ra emotsional bo'lib, bolalarda quvonch, hayajon, qiziqish kabi ijobiy hislarni uyg'otadi. Natijada: stress kamayadi, o'zini ifodalash imkoniyatlari kengayadi, ijodkorlik rivojlanadi, estetik did shakllanadi.

Musika bilan harakat qilish bolaning diqqat, xotira, mantiqiy fikrlash jarayonlarini ham faollashtiradi.

Ijtimoiy-hulqiy rivojlanish

-Ritmika mashg'ulotlari jamoaviy harakatlarga asoslanganligi sababli:

-bolalarda hamkorlik qilish ko'nikmalari;

-kichik guruhda o'zini tutish;

-o'ziga va boshqalarga hurmat;

-tartib-intizom;

-birgalikda ijod qilish qobiliyati shakllanadi.

Bolalar umumiy ritmga moslashar ekan, jamoaga mansublik tuyg'usi kuchayadi.

Musiqiy ritmik harakatlarni maktabgacha ta'lim jarayonida tashkil etish

Mashg'ulotlarning metodik tamoyillari

Musiqiy ritmik mashg'ulotlarni tashkil etishda quyidagi tamoyillar muhim:

Yoshga moslik – musiqaning tempi, xarakteri va harakatlar murakkabligi bolaning yosh imkoniyatlariga mos bo'lishi kerak.

Izchillik – harakatlar sodda shakllardan murakkab shakllarga bosqichma-bosqich o'tadi.

Qiziqarli tashkil etish – o'yin elementlari, raqslar, obrazli harakatlardan keng foydalanish.

Individual yondashuv – har bir bolaning ritmni idrok etish darajasi turlicha bo'lgani uchun harakatlar moslashtiriladi.

Takroriy mashqlar – ko'nikma mustahkamlanishi uchun ritm orqali doimiy mashqlar talab etiladi.

Mashg'ulotlarning turlari

-Musiqaga mos yurish va yugurish mashqlari

- Ritmni chapak va qadamlar bilan takrorlash
- Raqs elementlari
- Harakatli o'yinlar
- Obrazli ritmik mashqlar (qushcha, kapalak, yomg'ir va boshqalar)

Har bir mashg'ulot bolaning harakat faolligini oshirib, uning musiqaga hissiy munosabatini shakllantiradi.

Pedagogning roli

Tarbiyachi ritmika mashg'ulotlarida nafaqat o'rgatuvchi, balki motivator sifatida ham chiqadi. Pedagogning vazifalari: bolalarni musiqaga jalb etish, harakatlarni to'g'ri bajarilishi uchun yo'l-yo'riq ko'rsatish, emotsional muhit yaratish, har bir bolaning qobiliyatini aniqlash va qo'llab-quvvatlash.

Pedagogning musiqiy savodxonligi yuqori bo'lsa, mashg'ulot samaradorligi ortadi.

- Musiqiy ritmik harakatlarning amaliy ahamiyati
- Bolalarda harakat madaniyatini shakllantirish

Ritmika bolaga o'z tana harakatlarini boshqarishni o'rgatadi. Natijada: harakatlar ravon va chiroyli bo'ladi, muvozanatli yurish va turish odatlari shakllanadi, jismoniy tarbiya mashqlarini bajarish osonlashadi.

XULOSA

Musiqiy ritmik harakatlar bolaning har tomonlama rivojlanishida katta ahamiyatga ega bo'lib, ular shaxsning jismoniy, emotsional, intellektual va ijtimoiy rivojlanishini kompleks ravishda ta'minlaydi. Ritmika mashg'ulotlari bolalarning musiqaga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ijodiy fikrlashini faollashtiradi, o'zini erkin ifoda etish imkoniyatini beradi. Ilmiy-pedagogik tadqiqotlar musiqiy ritmikaning maktabgacha ta'lim jarayonida muntazam qo'llanishi bolalarni maktab ta'limiga samarali tayyorlashda muhim omil ekanini tasdiqlaydi. Shu bois musiqiy ritmik harakatlar maktabgacha ta'limning asosiy komponentlaridan biri sifatida keng joriy etilishi maqsadga muvofiqdir.

ADABIYOTLAR

1. O.A. Shodiyeva “To‘garaklarni tashkil etish” o‘quv qo‘llanma. SamDU., 2023.
2. Z.K.Fazliyeva “O‘zbek raqsini o‘rganish uslubiyoti”. O‘quv qo‘llanma. T.: “Musiqqa” nashriyoti, 2020.
3. Sh.Sh.Jalilova. “O‘zbek raqsini o‘qitish uslubiyoti”. o‘quv qo‘llanma. T.: “Musiqqa” nashriyoti, 2020.
4. O‘g‘iloy Muxamedova O‘zbek raqsini sahnalashtirish amaliyoti. O‘quv qo‘llanma. Toshkent davlat milliy raqs va xoreografiya oliy maktabi, 2019y.
5. R.Dustmetova N.Abraykulova “Raqs” Darslik. T.: Barkamol fayz media, 2017. 160 bet.
6. L.Avdeyeva “O‘zbek milliy raqs tarixidan”. O‘quv qo‘llanma. T., 2001.
7. M.M.Maxmudova “O‘zbek raqsini o‘qitish uslubiyoti” O‘quv qo‘llanma. T., “Navro‘z” nashriyoti, 2020.